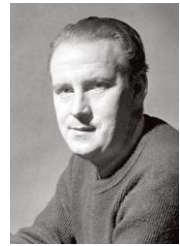

ALF PRØYSEN

Fra griskokk til dikter – i Alf Prøysens fotspor

Øyvind Straumes foredrag om Alf Prøysen bygger hovedsakelig på boka til Ove Røsbak "Alf Prøysen: Præstvægen og Sjustjerna" fra 1992.

Våren 1914 kom et lite flyttelass i Præstvægen i Ringsaker med Olaf og Julie og jentene Marie og Margit. Alf Prøysen ble født 23. juli denne sommeren på husmannsplassen Prøysen. Samme året tar Olaf og Julie til seg en fostergutt, Olaf. Julie bakket opp Alf, mens Olaf trodde mer på lille Olaf – legdegutten de tok til seg. Julie var et meget sosialt bevisst menneske. Alf var veldig god til å tegne og Julie gjemte på innpakkingspapir fra butikken slik at han skulle ha noe å tegne på. Han hadde et såkalt lyst hode og ble skuffet da han begynte på skolen, for han kunne lese før han begynte der. Etter hvert skrev han stiler for de andre ungene mot betaling. Skolegangen tok raskt slutt for han fikk ikke stipend av skolestyret og ble heller ikke tatt opp på Kunst- og Håndverksskolen høsten 1932. Han var 17 år og griskokk.

Knut Fjæstad på Samvirkelaget ble hans venn og ga ham husly, og der leste han dikt av Wildenvey i Arbeidermagasinet og begynte også å skrive selv. Årene 1930 til 1939 skiftet Alf jobb flere ganger fordi han var så upraktisk og klønede med mange ting.

Alf sang og spilte mandolin og var god til å danse. Etter hvert skrev han revyviser. Knut Fjæstad sendte inn Alfs dikt "Røde geranier" til fagbladet Kooperatøren og Alf fikk kr. 20.- i honorar for diktet som kom på trykk i 1938. Samme året fikk han inn fire dikt i Arbeidermagasinet hvor Nils Johan Rud var redaktør og honoraret var kr. 60.-. Ett av diktene sto i julenummeret sammen med et av Wildenveys dikt. Fra nå av het han ikke lenger Alf Olafsen, men Alf Prøysen.

Høsten 1939 kom han til Lodding som fjøsgutt og han tjente kr. 80.- i måneden. Samtidig kom det ofte honorarer for opp til kr. 160.- i måneden for dikt på trykk i Kooperatøren og Arbeidermagasinet. Nå kjøpte han seg gitar. Høsten 1940 tok han ny fjøsjobb på Gjester gård i Sørumsund.

Deretter reiste han til Vøyen gård i Asker hvor Aagot Wøien var husfrue. Hun introduserte Alf Prøysen for musikk- og revylivet i kommunen og ønsket å være "dus" med ham siden de skulle arbeide sammen. Han var fjøsrøker der. 1943 kom antologien "16 mann forteller" hvor et av bidragene var av Alf Prøysen.

Tegneren Borghild Rud og Alf ble gode venner og kunstnerkolleger. Borghild Rud kom til å illustrere de fleste av bøkene hans. Alf ville så gjerne være dikter og novellene hans ble finslipt for å finne formen. Våren 1945 hadde han funnet sin stemme for godt og forlot Vøyen gård.

Alf Prøysen ble stor på skillingsviser og rallarviser med andres tekster. Novellesamlinga "Dørstokken heme" 1945 ble hans debutbok og han fikk gode kritikker. Novellene hadde god tidskoloritt, men de var triste.

Årene 1945 til 1947 bodde han i et uthus i Asker. I 1946 ble han presentert for Mentz Schulerud, Anne-Cath. Vestlys bror, som skulle lede studentrevyen i Oslo. Prøysen leverte tekster og sang dem etter hvert også selv på scenen. Han hadde

kjempesuksess med "Når man ser det hele lite grann fra oven" som handlet om Trygve Lie.

Alf Prøysen likte å skrive for barn. Med "Lillebrors vise" ble det full klaff og samarbeid mellom ham, Per Skift og Jens Bolling. Visa "Steinrøysa neri bakken" er en norsk utgave av "Bjørkorna bredvid kojan" og ga Jens Bolling hakeslipp.

Lauritz Johnson var nyansatt leder for Barne- og ungdomsavdelingen i NRK. Han bestilte noen nye barneviser til jula og "Musevisa" ble til. Alf Prøysen var mye i radioen. 1947 var han på velferdsturné til Tysklandsbrigaden sammen med Alfred Maurstad og der traff han Odd Børretzen.

1948 giftet han seg med Else Storhaug. De flyttet som nygifte til Nittedal og fra nå av gikk alt oppover for Alf. "Drengstu'viser" gikk som varmt hvetebrød. Han turnerte i 1949 med Herberts sirkusrevy sammen med duoen Gerd og Otto (Nielsen). I 1950 kom "Trost i taklampa". Kritikeren Odd Eidem var meget begeistret og som musikal reddet den Det Norske Teatret i 1962 med 208 forestillinger.

Etter hvert kom han med egne program i "Barnetimen for de minste". "Visens venner" som ble startet av Jens Gundersen i 1944 hadde en annen kultur enn Prøysen så der ville han ikke gå. Ble æresmedlem i stedet.

Finn Ludt og Bjarne Amdahl har satt musikk til de fleste av Prøysens viser. "Sønnavindsvalsen" er tonesatt av Amdahl. Alf arbeidet mye i Sverige og innledet bl.a. samarbeid med den svenske visedikteren Ulf Peder Olrog. De ble gode venner og Alf gjendiktet eller oversatte mange av Olrogs viser til norsk. Han turnerte i Sverige med Margareta Kjellberg og "Teskjekjerringa" ble lansert i Sverige i 1956 før den kom ut i Norge. Her var han like populær som Astrid Lindgren.

"Tango for to" ble en stor suksess over hele Europa og i USA. Boka "Muntre minner fra Hedemarken" om sin barndom og første ungdomstid kom i 1959.

På 1960-tallet sank Alf prøysens popularitet. Helsen ble skral. TV-serien "Kanutten og Romeo Clive" med Anne-Cath. Vestly og Alf Prøysen kom på denne tiden.

Han holdt forelesninger på Universitetet og foredrag om sin barndom. Alf Prøysen døde 23. november 1970. Tidligere samme hadde han mottatt Norsk kulturråds ærespris.